

Ο ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΝΙΑ

Του κ. Νίκου Στρατάκη

*Αντιπροέδρου Συνδ. Λογοτεχνών

Τ' αποκαλυπτήρια της προτομής του Κονδυλάκη στα Χανιά μου δίδουν την ευκαιρία να γράψω λίγες λέξεις, αφιερωμένες στα Χανιά και στους Χανιώτες. Είναι εύχρηστο γυρινώνας κανείς από ένα σύντομο ταξίδι, και μία σύντομη διαμονή να μη δοκιμάζει κόπο να τακτοποιήσει τις σκέψεις του, και να βάλει στο χαρτί τις εντυπώσεις του. Κι' αυτό συμβαίνει γιατί δεν έχεις να ξεδιαλέξεις, δεν έχεις ν' αποκλείσεις δύσκολα και σκιερὰ σηµεία. Όλα είναι κατακάθαρα και λάγαρα εκεί κάτω σ' αυτή τη δυτική άκρη της Κρήτης. Τίποτε δεν είναι αµφιβλο κι' αβέβαιο ώστε να σε υποχρεώνει σε σκεπτικισμό.

Από τα τοπία, ως τις καρδιές, και τις διαθέσεις των ανθρώπων όλα προσφέρονται γνήσια, απροσποίητα και χωρίς επιτήδευση.

Εδώ δεν επικρατούν και δεν επικρατούν το σύνολο τα

μικροπράγματα και τα καθημερινά, εκείνα που κάνουν άχρηστο και άγχοτικό τον άγωνα της ζωής. Έδώ, ούτως οι μικροφροντίδες βέχουν λουφάει κάτω από τις άνω τερές ανησυχίες κι' έχουν δώσει τη θέση τους σε κάθε άνωτερη και όψηλή έντρυψη, σ' ότι αποκάλυπτει την πνευματική σύσταση του ανθρώπου.

Το ηραϊκό πνεύμα που αναπτύχθηκε οι αγώνες για την ελευθερία και την αβούλωτη ζωή, η χαλύβωση μέσα στη σκληριά της ανυπόταχτης συνείδησης, η Γραµπούσα, η Χαλέπα, τα Θέρισσα και τ' Ακρωτήρια, όλα ταυτά ψηλώσανε, εξευγενίσανε κι' έξιθάνικέψανε την ανθρώπινη σχέση. Όταν βρεθής κανείς στα Χανιά είτε το θέλει είτε όχι, νοιώθει σ' αβρίσκεται στο εκλεκτώτερο δουάτο της Κρήτης, στον ένδοξότερο προμαχώνα του φρουρίου της. Τα Χανιά είναι ή

επαληθίου του Κάστρου της Κρήτης, κι' ως κυριαρχεί ιστορικά ο Χάνδακας στο 'Ηράκλειο, σι' ανατολικό μέρος του νησιού.

Από τη στιγμή που θα προσγειωθείς στο αεροδρόμιο των Χανίων, και θα πατήσεις το πόδι σου σ' αυτή την άχαμη γή του Ακρωτηρίου που εξαπολιάρη άνάσα της από τη φτωχή φρόντα, του θάμνου νοιώθεις ιάται απομονωμένος κι' αταξούσιος και νοιώθεις πάνω σ' αυτή την έρημική άκρη που τη χτυπά ολόθε το όγρο στοιχείο, να ξυπάρ μέσα σου μία άνταϊτή αυτοδύναμη. Την περπατάς τούτη τη γή και σε τραβά όχι το παχύ της χώμα, μα ή ζεστασιά της, σε καλεί όχι ή χλιδή και ή λαγγυμένη χωμαίϊλα, μα ό πόνος, ό μόχος και ή κραυγή της.

Τόσοι αϊώνες σκληβάρ, την αιματοποίησαν και ή στοιχειώσανε με το βήμα της λαχιάρας και με τα καρσούλια της Κρητικής κλεφτουριάς.

Τά χιονισμένα κι' άπάτητα Λευκά Όρη, αυτό το παλάτι της μεγαλωσύνης της Κρητικής γής, διαλαλεί από τα φαράγγια από τους πόρους, από τις χαράδρες, από

ήσκιωμένα ως τα σήμερα όροπέδια, τους αγώνες και την καρτερία των Κρητιών για την ελευθερία. Τέτοια σκληρή κι' αγέρωχη φύση κήλε τέτοιους άδάμαστους κι' αγέρωχους άνδρες να την περπατούν. Να την περπατούν και να διεκδικούν την άνεξαρτησία τους με πείσμα και ακατάλυτο θάρρος.

Εδώ φύτρωναν οι πραγματικοί Ακρίτες των Κρητικών θεμάτων κι' άπ' έδώ πρώτο πορεύτηκε ό μύθος του Διγενή νή Ακρίτα.

Διγενής Ακρίτας δεν είναι παρά ή ήρωοποίηση της Κρητικής ψυχής καλώ; τη φαντάστηκε ό λαϊκός ποιητής και την απέδωσε ή δημοτική μουσα με τους άθάνατους σίγχους της.

Ό Διγενής ψυχομαχεί
[ι' ή γή τότε τρομάσσει
κι' ή πλάκα, τον άνατριχά
[ώ; θά τον σκεπάζει
γιατ' έκειδά που κοίτεται
[λόγ; άντροσιωμένου λέει:
Μάχην ή γής πατήματα
[ι' ό ούρανός κερέλια
να πόθιουν τά πατήματα
[ά πιανα τά κερέλια
ν' άνέβαινα στον ούρανό
[να διπλωθώ να κάτω
να δώσω σείσμα τ' ούρανο
[να βγάλει μαύρα νέφη.
(Συνεχίζεται)

Ο ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΝΙΑ

Του κ. Νίκου Στρατάκη

*Αντιπροέδρου Συνδ. Λογοτεχνών

Αυτή είναι ή Κρητική ψυχή που δεν τη χωράει ή γή, που δε δένεται με τα χαμηλά, τα ταπεινά και τα έφημερα, μα ζητά ν' άνέβει ψηλά, στον ούρανό, εκεί που γεννιούνται οι σπινθήρες των μεγάλων άξιών. Δεν έχει σηµασία άν θά την κατακόψουν οι κεραυνοί, φτάνει να οοκιμάσει τον ήλιγο της ψυχικής ανατάσεως.

Αυτή είναι ή ήρωϊκή ιστορία τούτου του νησιού, που δε βρέθηκε κανείς άκόμη να την αποκρυφτογραφήσει, να την άναστήσει σελίδα με σελίδα και να γίνει ένα χωρι στο κεφάλαιο στην Έλληνική Ιστορία δίδαγμα για τις έπερχόμενες γενιές.

Οι Γερμανοί φεύγοντες από τούτο το άσολοκαμένο τόπο στήσανε ένα στεγνό μα κραυγαστικό μνημείο της συμφορας που αντιμετώπισε τούτος ό άκατάβλητος κόσμος. Ένα φοβερό και άποτρόπαιο όρνιο που χυμάει από ψηλά να κατασπαράξει

και να ξεσκίσει τα πάντα. Είναι ό πύρηνος, ό άτσαλένιος θάνατος που έπεφτε πάνω στην Κρητική γή.

Ό κάθε διαβάτης όταν δεί τούτο το θαντικό κατασκευήσµα δεν χρειάζεται τίποτε άλλο για ν' άντιληφτεί την άγριότητα και το μέγεθος της συμφορας. Στέ εται και θά στέκεται εκεί το τρομερό όρνιο για να θυμίζει με την παρουσία του την ψυχική άλκη και το θάρρος των πολεμιστών που το άντίκρυσαν. Ένα σύµβολο αφιερωμένο στο Θεό του πολέμου καθώς έκεινες οι χήνες του Καπιτωλίου Δία, που έθαρρύνανε με τις κράξεις τους τους πολιορκημένους ν' αποκρούουν τις νυχτερινές έφοδους.

Σε τέτοια ποιότητα γής και ανθρώπων έζησε κάποτε ένας πνευματικός άνθρωπος ό Ιωάννης Κονδυλάκης.

Βέβαια κουβαλόσε μέσα του από γεννησιµού την καλλιεργημένη φύτρα που περιμένει [την] άνοσοιά που χρειάζεται για να ξελουβί

σει και να ξεπετάξει τα πνευματικά της άνθη, δώρημα Θεού κι' άπόχημα του άνθρώπου. Άλλ' έδώ στα Χανιά βρήκε το πρόσφορο κλίμα που επέτρεψε να δέσουν μέσα του και να ώριµάσουν οι καρποί της πνευματικής του κυοφορίας. Έδώ σε τούτο το θαλασσοδάρτο άκρωτήρι, και ό ούρανό, κι' ή θάλασσα και τα βράχια και το χύμα και πρό πάντων ή ψυχή και ή αξιοπρέπεια, κι' ό τρόποι κι' ό σεβασμός στα μεγάλα και τα άξια, όλα ταυτά του ήλπισαν έντονα κυριαρχία κα προφητικά να την υποχρέωση που είχε να συλλάβει σύμφωνα με το χρέος του δηµιουργού το νόημα της ζωής, κατά την ύψηλή έπιταγή και της ήθικής της άρετης.

Ό Γραµµατέας του Έφετείου και ό Σχολάρχης του Μόδι δεν έγέμιζαν την ψυχή του Κονδυλάκη. Το πνευματικό του περιεχόµενο οί άνησυχίες του, οί δραµατισµοί του και οί κοινωνικές του άντιλήψεις ξεπερνούσαν το δικαστικό γραφείο και την έδρα του Έλληνοδιδασκάλου.

Άλλά πέρα από την έδρα και τους παληούς τοίχους που κλειούσαν το θλιβερό άνάγι και κατώγι του Σχολαρχείου στο Μόδι, ύπηρχε και ή μαγνητική φύσις όλόγυρα. Υπήρχε ή πλούσια βλά

στηση, ύπηρχαν τα σκιερὰ συμπλέγματα της έλλάς, της σουριάς της κωδωνιάς ύπηρχαν τα πουλιά και τα κελιά ματά τους και πρό παντός ύπηρχαν οι ώραιες φωτινές.

Όταν βρεθής αµε στο Μόδι, όλη αυτή ή συνοδεία που τιµούσε τη μνήμη του Κονδυλάκη, Δεσπότη, καθηγητής Πανεπιστηµίου, Νοµάρχης, Μέγας Ραρχος, Πρόεδρος του Φιλολογικού συλλόγου «Χρυσόστομος» Αντιπρόσωποι του Συλλόγου «Διαβάτης», Πρόεδρος της Κοινότητας κι' όλοι οι χωριανοί και σταθήκαμε με έδωλαβεια μπροστά στην έντοιχισμένη πλάκα που θυμίζει το πέρασμα του Κονδυλάκη άπ' αυτό το σκαρφαλωμένο χωριό σαν δασκάλου κι' είδαμε το ταπεινό σπιτάκι που δίδαξε, θαυμάσαμε πώς ένα τόσο μικρό και ταπεινό κατάλυμα χώρεσε μια τόσο μεγάλη ύπαρξη. Ίσια δεν τη χώρεσε την ύπαρξη αυτή. Και την έσπρωξε έξω στο μεγάλο ύπαιθρο, όπου ό μεγάλος και πλούσιος κόσμος τον βρήκε την έντελέστερη και πληρέστερη άνταπόκριση. Είναι ό κόσμος που μάς αποκάλυψε στο πρώτο του λογοτεχνικό έργο. «Όταν ήμην δάσκαλος» και από μās τον έδωσε με τήση άφηγηµατική χάρη και τέχνη.
(Όριον το τέλος)